

Левченко А.С., здобувач вищої освіти

першого (бакалаврського) рівня,

Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

Науковий керівник: Троцюк Н.В., к.ю.н., доцент

ВИНАХІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В СФЕРІ ЦИВІЛЬНОЇ АВІАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ НАЦІОНАЛЬНОГО АВІАЦІЙНОГО УНІВЕРСИТЕТУ)

Науково-технічний прогрес в умовах сьогодення стрімко набуває значення в контексті розвитку всіх сфер життя суспільства. Важливі напрямки у створенні сприятливого економічного, технічного, соціального клімату є пріоритетними для більшості держав системи нормативного регулювання відносин у сфері винахідництва та інноваційної діяльності.

У зв'язку з розробленням пристроїв, котрі здатні до переміщення в повітряному просторі як на території окремої держави, так і в міжнародному повітряному просторі, держави цивілізованого світу та міжнародне співтовариство зіткнулися з питанням регулювання відносин, пов'язаних із правовою охороною та використанням об'єктів права промислової власності.

Зазначимо, що правова охорона об'єктів права промислової власності, одним з яких є винахід та корисна модель, започаткована з глибокої давнини, починаючи від родових традицій і сімейних таємниць, закінчуючи складною системою міжнародно-правових актів і законодавства незалежних держав, що існує сьогодні. Так, ще з часів стародавніх держав і до початку широкомасштабної індустріалізації всіх галузей промисловості винаходи захищалися шляхом видачі індивідуальних патентів їх творцям за розпорядженням можновладців [1, с. 50]. Проте, стрімкий розвиток промисловості виявив цей метод неефективним, що сприяло прийняттю нормативно-правових актів, за допомогою яких здійснюється правова охорона об'єктів права промислової власності, в тому числі і в сфері цивільної авіації.

Нормативно-правовими актами, за допомогою яких здійснюється регулювання відносин винахідницької діяльності у сфері цивільної авіації є:

Цивільний кодекс України, Повітряний кодекс України, Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», Закон України «Про охорону прав на промислові зразки», Наказ Міністерства оборони України «Про затвердження Положення про патентно-ліцензійну, винахідницьку та раціоналізаторську роботу в Збройних Силах України» та ін.

Слід зауважити, що цивільно-правова охорона винаходів та корисних моделей у сфері цивільної авіації є складною системою, що включає три відносно незалежні, але тісно взаємодіючі системи: 1) система правових норм; 2) діяльність органів державної влади та інших суб'єктів публічного права, спрямована на створення належних умов правового, організаційного та неправового характеру для винахідницької та раціоналізаторської діяльності [2, с. 246]; 3) діяльність суб'єктів приватного права, включаючи створення винаходу, його патентування та комерціалізацію.

Згідно ч. 2 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», об'єктом винаходу може бути продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослини і тварини тощо), процес (спосіб) [3].

Сам процес винахідницької діяльності включає в себе чотири етапи:

- 1) аналіз потреб ринку та патентної інформації;
- 2) генерація ідей та їх втілення в матеріальний об'єкт;
- 3) експертиза на відповідність умовам патентоспроможності;
- 4) комерціалізація та ринкова валідація.

Вважаємо, що важливе значення для розвитку інноваційної діяльності, соціально-економічному розвитку, оборони та захисту нашої держави відіграє винахідницька діяльність наукових установ, закладів вищої освіти тощо. Так, наприклад, на базі Національного авіаційного університету у 2009 році створено Науково-навчальний центр «Аерокосмічний центр», мета якого – проведення наукових досліджень та розробок, створення конкурентоспроможних на світовому ринку наукових і науково-прикладних результатів, провадження інноваційної діяльності та забезпечення умов здійснення поглибленої наукової і науково-технічної підготовки фахівців. У 2010 році відкрито Науково-виробничий центр безпілотної авіації «Віраж», а у 2019 році – Центр підтримки технологій та

інновацій, основне завдання якого полягає у підтримці винахідників у питаннях патентування розробок.

Слід констатувати той факт, що на сьогоднішній день Національний авіаційний університет здійснює серійне виробництво всіх видів літальних апаратів, які сьогодні вкрай необхідні для виконання бойових задач, моніторингу місцевості, виконання пошуково-розвідувальних, рятувальних (інженерних) операцій, розвідки та інших нагальних потреб держави. Так, наприклад, Національний авіаційний університет є заявником та патентовласником на такі об'єкти патентного права: 1) літак (Патент № 49400 України); 2) багатоступеневий аерокосмічний літак (Патент № 49401 України); 3) пристрій для безкабельного введення та виведення інформації з обчислювача тренажера бортінженера літака (Патент № 87478 України); 4) надувна амортизаційна подушка безпілотного повітряного судна (Патент № 140038 України); 5) безпілотне повітряне судно цивільного призначення (Патент № 140094 України); 6) опціонально-пілотований вантажно-пасажирський літак (Патент № 140230 України); 7) спосіб застосування системи широкомасштабного моніторингу біооб'єктів з можливістю їх радарного контролю (Патент № 141066 України) тощо [4].

Підсумовуючи все вищевикладене, варто зазначити, що формування ефективної системи генерації та використання винаходів (корисних моделей) та інших об'єктів права інтелектуальної власності, в тому числі і в сфері цивільної авіації є неодмінною умовою інноваційного розвитку нашої держави. При цьому особливу увагу в даному розвитку повинні відігравати наукові установи та вищі навчальні заклади, завдяки винахідницькій діяльності працівників яких будуть здійснені дієві кроки з посилення генерації та використання винаходів та інших об'єктів права інтелектуальної власності в державних установах, установах науки, закладах вищої освіти та в цілому в Україні. Проте, перешкодою в цьому напрямку, на нашу думку, є постійна трансформація та реорганізація державних інституцій, залучених до процесу зовнішньої правової охорони винаходів, зокрема й у сфері цивільної авіації, що створює перешкоди для розвитку інтелектуальної власності в країні та економічного розвитку держави в цілому. Свідченням цього є нещодавні зміни в державній системі правової охорони інтелектуальної власності,

що відбулися 8 листопада 2022 року, у зв'язку з якими Державне підприємство «Укрпатент» припинило приймати оплату зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності, а ці функції згідно Розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 жовтня 2022 року № 943-р «Деякі питання Національного органу інтелектуальної власності» [5] покладено на Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ).

Література

1. Винахідницька діяльність у наукових установах / за ред. Ю.М. Капіци; кол. авторів: Ю.М. Капіца, Т.Г. Косско, Д.С. Махновський, І.І. Хоменко, Н.І. Аралова, М.П. Туров: Наук.-практ. вид. К.: Логос, 2021. 455 с.

2. Лузан А.В. Цивільно-правова охорона винаходів: методологічні, понятійні та практичні проблеми наукового пізнання. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 2. С. 245–248.

3. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15.12.1993 № 3687-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 41. Ст. 330.

4. Патенти 2020 року. URL : <https://nau.edu.ua/ua/menu/science/patentno-licenzijne-zabezpechennya/patenti/2020-rik.html>.

5. Деякі питання Національного органу інтелектуальної власності : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2022 року № 943-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/943-2022-%D1%80#Text>.